

ÖZBEKÝSTAN-SEMERKANT-BUHARA

ÖZBEKÝSTAN-SEMERKANT-BUHARA

Yaklaşık 30 milyonluk nüfusuyla Türkistan cumhuriyetleri içerisindeki en gözde devletlerden birisi olan Özbekistan Cumhuriyeti, Türkistan'ın parlayan yıldızlarından birisidir. Özbekistan Tacikistan, Kırgızistan, Afganistan, Kazakistan ve Türkmenistan ile sınırlı komşudur. Türkiye'ye uçakla yaklaşık beş saatlik mesafededir. Bap'enti Tap'ent'tir. Tap'ent Türkistan'ın Paris'i olarak bilinmektedir. Yaklaşık beş milyon nüfusu ile Türkistan bap'entlerinin en büyüğüdür. Bu bağlamda Özbekistan da Türkistandaki başlıca Türk devletlerinden büyüğüdür. Özbek Türkleri bugün için dünyanın değişik ülkelerinde yaşamaktadır. Fakat çoğunlukla yerler Özbekistan'da Tacikistan ve Afganistan'dır. Özbekistan'da konuşulan dil Özbek Türkçesidir. Özbek Türkçesi, Eski Özbek dili (yanlış bir tabir olmakla birlikte Çağatay Türkçesi) Türkçenin 11. ve 12. yüzyılda Türkçenin Doğu grubunu teşkil etmekteydi. Özbekler ayrı millet değil Türktür. Özbek Türkleri bugünkü siyasi sınırlar içinde Karluk, Kıpçak ve Oğuz Türklerinden mütebakkıldır. Bu boy dağlı Özbek Türkçesine de etki etmiştir. Kuzey bölgesi de ziyade Kıpçak Türkçesi tesirindedir. Tap'ent ve Fergana Vadisi Karluk grubu Eski Özbek dilinin devamı niteliindedir. Oğuz Türkçesinin (Türkiye Türkçesine en yakın olan lehçe) konuşulduğu bölge ise Ürgenç merkezli Harezmi bölgesidir. Harezmi bap'ent Tap'ent'e yaklaşık 1000 km'dir. Harezmi vilayeti Özbekistan'da diğer vilayetlerden hemen hemen her yönden ayrıdır. Böyle bir şey var ki Türkiye ve bilhassa Anadolu Türk insanına en yakın Özbekistan vilayeti Oğuz soylu Harezmi sakinleridir. Özbekistan'da Türkiye Türkçesi ile konuşursanız Harezmi olma ihtimaliniz yükselmektedir. Fergana Vadisi esasında Özbekistan'ın temelini oluşturur diyebiliriz. Çünkü esas edebi Özbek Türkçesi Fergana ağına dayanmaktadır. Fakat daha sonra bazı siyasi nedenlerden dolayı bu durum değişmiş ve Tap'ent ağı edebi Özbek dili için esas alınmıştır. Oysa Tap'ent ağı edebi dile hiç de uygun değildir. Bazı söylem ve ifadeler oldukça bozuk ve anlaşılmazdır. Fergana Vadisi Hokand, Andican, Namangan ve Fergana vilayetlerinden oluşmaktadır. Fergana Vadisi muhafazakâr Özbeklerin yapıldığı bölge olarak da bilinmektedir. Özbekistan'daki gözde bölgelerden birisi de Semerkant ve Buhara vilayetleridir. Semerkant ve Buhara yüzyıllar boyunca ilim ve kültür merkezi olarak insanlığa hizmet etmiştir. Semerkant Emir Timur zamanında bap'ent olmuştur. Emir Timur Semerkant için deyim yerindeyse elinden geleni yapmış kendini âdeti bu behre adamıştır. Semerkant ve Emir Timur bütünleşmiştir. Emir Timur tam bir Semerkant ağıdır. Öyleki bu behrin imarı için çok çaba harcamıştır. Devrinin en büyük mimar ve ustalarının bu bölgede toplamış ve son derece muazzam eserleri yaptırmıştır. Özbekler bilim ve sanatta zirveye Emir Timur zamanında ulaşmışlardır. O dönemde ilim adamları ve Allah dostlarına ilgi-alaka en üst seviyededir. Semerkant medreseleri hem iç hem de dış yapıyla dikkatleri üzerine çekmektedir. Göz kamaştırıcı bir mimariye sahip olan medreseler, camiler ve türbeler behrin zinetleridir. Semerkant behrinde hemen hemen her tarafta mavi renkte kök kubbe görmek mümkündür. Medreselerin yarım ağı minareleri dikkatleri üzerine çeker. Behirdeki en görkemli medrese Uluş Bey medresesidir. Bu medresenin karpısında ve yanında iki tane daha medrese vardır ki bunlar Birdar ve Tiilekari medreseleridir. Bu bölgeye Registan adı verilmektedir. Pek çok âlim ve din adamı Semerkant'ta medfundur. İmam Buhari, Ubeydullah Ahrar Tap'endi (ks), İmam Maturidi, Emir Timur, Mirza Uluş Beg, Seyit Bereke hazretleri vs… Semerkant'ın en görkemli yapılarından birisi de meşhur padişah Emir Timur'un kabridir. Bu kabre Gur'ı Mir adı verilmektedir. Burası öyle bir kabirdir ki içinde Emir Timur, yakınları ve hocaları yatmaktadır. Çok büyük bir kök kubbe altında yatanlardan birisi de Emir Timur'un peyhi Seyit Bereke hazretleridir. Emir Timur peyhinin ayak ucunda yatmaktadır. Seyit Bereke hazretleri Nakibendiye büyüklerindedir. Emir Timur'un sağında ise Seyit Ömer hazretleri bulunmaktadır. Çift minareli bu kabir belki de dünyanın en süslü kabirlerinden birisidir. Kabrin kubbesinin içi altın suyu ile bezenmiştir. Son derece göz kamaştırıcı bir mimariye sahiptir. Semerkant Tap'ent'e 300 km uzaklıktadır. Buhara'nın Tap'ent'e uzaklığı ise yaklaşık 600 km'dir. Buhara ve Semerkant MÖ dönemlerden beri kültür ve ticaret merkezi olarak insanlığa hizmet etmiştir. Özellikle miladi beş ve altıncı yüzyıllarda Soğdlar (Soğdyanlar) zamanında Türklerin de bu bölgeye gelmeleri ile birlikte Buhara ve Semerkant'ta yeni bir dönem başlamıştır. Buhara ve Semerkant Türk-İslam kültüründe son derece önemli iki behirdir. Semerkant Emir Timur zamanında bap'ent yapılmıştır. Çok sayıda tarih ve kültürel miras barındıran bu behirlerin bilhassa dinî tasavvufi yönden değeri öne çıkmıştır. Semerkant ve Buhara'da çok sayıda Nakibendiye tarikatı büyüğünün kabri periferleri bulunmaktadır. Fah'ı Nakibend (ks), Emir Kûlal (ks), Ubeydullah Ahrar Tap'endi (ks) bu büyüklerden bazılarıdır.